

55 pillanat

Vajda János fotóművész születésnap kiállítása

Három éve megnyithattam a művész fekete-fehér tájfotóiból álló tárlatát. Amikor a mostani retrospektív kiállítás anyagát előzetesen nézegettem, megint eszembe jutott néhány akkori gondolatom. Előhalásztam a számítógép archívumából a megnyitó beszédet, s elolvastván, úgy éreztem, annál többet és okosabbat most sem tudnék írni. Ezért aztán az olvasó utólagos engedelmével, a lap hasábjain bocsátom közre a korábbi mondandóm lényegét. ▶

Vajda János: Hitvallás helyett

A számtalan példaképnek tekintett nagy előd közül Ansel Adams hihetetlen finom és szuggesztív tájfotói, valamint Robert Mapplethorpe elmentmondásossága, a felkavaró és vitákat kiváltó képei mellett érzékeny nőalakjai és egyedi virágfotói voltak rám nagy hatással. Tényleges pályámat Nagygyörgy Sándor egyengette. A mai napig mesteremnek tartom, és az a képzőművészeti szemléletű természetábrázolás, ami rá oly jellemző volt, mind ez ideig példaértékű a számomra. És nem mehetek el Eifert János nevének említése mellett sem. Sokoldalúsága, folyamatos megújulásai és kísérletező kedve nekem is mindig erőt ad az új témák és ábrázolási módok kereséséhez.

Tisztelettel járva útjaikat igyekszem meglegelni a magamét...

Pipafüstös önportré, 1979

Horizont, 1987

Felhőtűkőr, 2005

Azt hiszem, Vajda János útkeresése s e keresés mostani eredménye sokaknak kinyithatja a szemét, ha van bennük fogékonyság. Gyorsan tisztázzuk! Nem a témakeresésben, nem a megformálásban, nem a stílusban, nem a valőrökben. A hangját mindenkinek magának kell megtalálnia, ha igényt kíván tartani mások figyelmére is, s nemcsak a családtagjait és barátait akarja zaklatni véget nem értő diavetítésekkel. Vagyis nem azt kéne megpróbálni ellesni másoktól, a jobbképtől, a nagyoktól, ami nem megtanulható, ami sok munka és küszködés nélkül nem megy, hanem azt, hogyan is gondolkoznak ők az alkotásról, a mesterségről, a világról.

Erre is ad példát Vajda János a fogékony képkesztőknek és képfogyasztóknak. Azzal, ahogyan tanulni próbál elődöktől, nagyoktól, folyton újragondolva és értelmezve a másoktól látottakat, meg azzal, ahogyan a világ örökös változásait a saját szemléletének alakulásán igyekszik visszatükröztetni. Ám ennek a mai tárlatnak mégsem ez a legfontosabb példázata. Hanem az útkeresés bátorsága. Az, ahogyan ebben a zürzavaros világban, acsarkodásban, jegesedő magányban, pusztuló természetben,

gondolatok és érzelmek egyre sekélyesebb új-középkorában fotográfusunk szinte csalhatatlan érzékel találja meg a maga számára helyes alkotói utat. Hiszen, ha már abban is nagy a bizonytalanság, mit is értsünk fényképen, mit is jelent a fotográfia a 21. század elején, akkor vissza kellene térnünk az alapokhoz! A még mindig érvényes axiómákhoz. Mindekelőtt a legelső szakmai tételhez, vagyis hogy a fotó lényege és legfőbb kifejezési formája a fény. S hogy kissé közhelyes poénnal folytassam: ettől egyszerűbben meg is világosodnak előttünk a dolgok.

Világossá válik, hogy bár a fényképezés történetéből pillanatként repült el már több mint másfél évszázad, még az alaptételeinket sem vizsgáltuk meg igazán. Mit és hogyan képes az alkotó akaratából képpé formálni a fénysugár? Milyen jelentésekkel ruházza fel a fény és árnyék a természetben öntudatlanul szunnyadó képi lehetőségeket? Lehetőségekről van szó, amelyeket csak tehetséggel és nagyon sok munkával képes az elhivatott ember az esetlegességek végtelen mélységeiből előbányászni.

Nincsenek kész látványok, nincsenek magukat kínáló motívumok, amelyekre pusztán rá kell irányítani az objektívet, s már meg is születik az, amit alkotásnak mondhatnánk. Ami a banalitáson túlmegegy, ami megérintheti a másik lelkét, azt csak észrevenni is maga a csoda. A nagy német költő, Goethe ifjabb korában próbálkozott rajzzal és festéssel, a képzőművészet élete végéig szívügye volt. Önéletrészében, a Költészet és valóságban egyik nem túl sikeres ifjúkori rajztúrájára emlékezve sóhajt fel így: „... mennyi érzék, mennyi tehetség, mennyi gyakorlat kell hozzá, hogy az ember képnek fogjon föl egy tágas, széles tájat!”

Bizony, képpé – vagyis személyes, egyedi, soha addig nem volt, új alkotássá – formálni a tájat, a madarak röptét, a kövek és virágok formáját nemcsak nehéz, de kockázatos feladat is. Jól gondolja a fények, tónusok és kompozíciók titkait, a nagy alapkérdéseket firtató Vajda János: a fény elvakíthat, a sötétségben pedig utat téveszthet a felfedező. Még sincs más választása, hiszen mindennap újra kell teremnie a saját világát, mindennap igyekeznie kell megválaszolni a rohanó élet újabb szigorú kérdéseit. Márpedig régi, lejárt válaszokkal, puskázással, lopott érettségi tétellel ebben a nagy és szigorú iskolában csak megbukni lehet.

S ha lassacskán az alapkérdéseket sem érteni tisztán, olyan nagy már a háttérzaj, akkor csak is egyértelműségre, vagyis őszinte, igaz harmóniára törekedhet, aki akar még valamit a világtól és önmagától. Dolgozzon meg érte felnőtt módra! Ne gyögyöjön, aki ismeri már a szavakat is.

Alánézet, 2002

Vajda János kiakasztotta a falra a képeit, vállalta önmagát feketén-fehéren. Mi pedig legyünk elég bátrak ne csak megnézni, hanem őszintén gondolkodni is róla!

Szarka Klára

Nyitva tartás: szeptember 20-ig.
Helyszín: Újpesti Gyermekek Galéria,
Budapest, IV. István út 17–19.

Márciusi mese, 1987